

משפחה לומדת

לימוד משפחתי ל-7 ימי החג
מוצאי שמיטה - תשע"ו

מרכז הלכה והוראה
ברשות הרב זיסף צבי ריטמן

הקהל

הרב אלי טרגין

מקור וטעם מצוות הקהל

עם סיומה של שנת השמיטה, בחג הסוכות, מצווה התורה (דברים ל"א, י"ג) לכנס את העם כולו למעמד ייחודי ומרגש - מעמד הקהל. במעמד זה, בו עומדים גברים ונשים, צעירים ומבוגרים כאחד, במקום אחד, משמיע המלך באוזני העם כולו את התורה (חלקים מרכזיים מספר דברים). מטרת המעמד: "וְלָמְדוּ לִירְאָה אֶת ה' אֱ-לֹהֵיכֶם כָּל הַיָּמִים אֲשֶׁר אִתְּם חַיִּים עַל הָאֲדָמָה...". עמידה של העם כולו בכדי לשמוע את דבר ה', מזכירה מאוד את קבלת התורה במעמד הר סיני, ואכן הרמב"ם (הגיגה ג, ו) רואה במעמד הקהל כריתת ברית מחודשת של מעמד הר סיני.

ניכרת בפסוקים הדגשת האדמה: "אֲשֶׁר אִתְּם חַיִּים עַל הָאֲדָמָה", הדגשה זו באה להזכיר שוב את התהליך שעבר העם בשנה החולפת. בשנת השמיטה נחשף כל עם ישראל (בארץ ישראל) לערכים רוחניים (ה' הוא "בעל הבית") וחברתיים (שוויון, דאגה לחלש) נעלים. במעמד הקהל שני עקרונות אלו באים לידי ביטוי בצורה חזקה. הפערים בין תלמידי החכמים לעם ישראל נמחקים בעת עמידתם כתף אל כתף, וכן החוויה הרוחנית של קריאת התורה במעמד כה מרגש נוגעת בצורה חזקה ביחסים ש"בין אדם למקום". עם השיבה לעבודת האדמה לעוד שש שנות עמל ויצירה מבקש ה' לתת לעם צידה לדרך. מעמד הקהל חוקק בלבבות את הערכים הנשגבים שהשמיטה הטמיעה, לבל יישכחו ויתמססו במהלך חיי השגרה השוחקים (עין משך חכמה דברים ל"א, י').

הקהל - מאז ועד היום

קיומה של מצוות הקהל בשלמותה דורש שני מרכיבים לאומיים משמעותיים - בית מקדש (מקום קיום האירוע), ומלך ישראל (דמות מרכזית המובילה את האירוע). עם חורבן בית המקדש השני, בהיעדר שני מרכיבים אלו - נפסקה מצוות הקהל מחיי האומה.

לימוד משפחתי לשבעת ימי החג

חלווים אתך ואת ילדיך
לן יום בסוכה!

מה יש בעלון?

העלון מיועד ללימוד משפחתי בסוכה, והוא כולל לימוד ברמות שונות:

- מאמרי הלכה** - שלושה מאמרים מאת רבני מרכז הלכה והוראה, המיועדים לבוגרי המשפחה.
- קומיקס יומי** - המיועד ללימוד משותף של הורים וילדים, ומזמן שאלות ודיון משפחתיים.
- פינה הלכתית** - לאחר הקומיקס מופיעה פינה ההלכה היומית העוסקת באחד מענייני החג בצורה מעמיקה ונעימה.

לתכנים נוספים:

היכנסו לאתר מרכז הלכה והוראה - www.halachaed.org

עקבו אחרינו בפייסבוק של מרכז ההלכה -

בואו לחוויית השמיטה בגן הבוטני הירושלמי:

הזדמנות אחרונה לחוות ניווט סלולארי משפחתי, ערכי ומהנה.

• כולל סיור וירטואלי עם הרב יוסף צבי רימון בגינת השמיטה.

חזה"מ סוכות (ימים ג' - ה', ט"ז - י"ח בתשרי)

לפרטים נוספים: 02-5474544

יש לכם שאלה בנושא שמיטה? 02-5311111 shmitaisrael.co.il

שרבבות אנשים השתתפו במעמד, כשבראשם נשיא המדינה דאז - חיים הרצוג (בנו של הרב יצחק הרצוג, שנכח במעמד 'זכר להקהל' הראשון, ארבעים ושניים שנים קודם לכן). נשיא המדינה לא רק כיבד את המעמד בנוכחותו אלא אף היה ראשון הקוראים בתורה בפרשת המלך (אחריו קראו שני הרבנים הראשיים - הרב אברהם שפירא והרב מרדכי אליהו). הייתה זו הפעם הראשונה בהיסטוריה, לאחר אלפי שנים, שנשיא מדינת ישראל, שבמובנים רבים מקביל בתפקידו למלך ישראל, קרא בתורה במעמד זה. מאז צובר מעמד זה תאוצה משמיטה לשמיטה ורבים הם המשתתפים בו.

אמנם, איננו זוכים עדיין לקיומו המלא של מעמד הקהל, אך נשתדל כולנו לעלות עם כל עמך בית ישראל לירושלים, למעמד 'זכר להקהל', המתקיים ככלל מוצאי שנת שמיטה בכותל המערבי. מעמד זה, שכיום היוו זכר בלבד למעמד הנשגב שהתקיים בעת שעמד על מכוון בית מקדשנו, יחיש את הזמן בו נוכל בע"ה לקיים מצווה זו בשלמותה כאשר נזכה לעלות כולנו אל הר בית ה' באחדות ובשמחה.

לפני כמאה וארבעים שנה (מוצאי שנת השמיטה ה'תרל"ה - 1875), דרש הרב אליהו דוד רבינוביץ' תאומים (האדר"ת, חותנו של הראי"ה קוק), עוד בהיותו רב בליטא (פּונוביז'), לקיים 'זכר למצוות הקהל' כשם שנהגו לעשות זאת במצוות אחרות שנהגו במקדש בהן עושים זכר למקדש.

14 שנה מאוחר יותר (מוצאי שנת השמיטה ה'תרמ"ט - 1889), הוציא האדר"ת קונטרס (בעילום שם) ובו קריאה מעשית לרבני קהילות, לדרוש בשבת חול המועד סוכות על מצווה זו בקהילותיהם.

על אף פעולותיו הרבות של האדר"ת להנחלת מצווה זו, וחרף התמיכה הרחבה שזכה לה בקרב הרבנים בתקופתו (הראי"ה קוק, הרב עוזיאל ועוד), עדיין לא היה מי שייקח על עצמו את הביצוע של מעמד 'זכר להקהל', עד מוצאי שנת השמיטה ה'תש"ה, בתחילת שנת ה'תש"ו - 1946.

עם סיומה הנורא של מלחמת העולם השנייה, הורגש צורך מיוחד לחדש מעמד מאחד, מלכד ומרומם זה. וכך כתב הרב יעקב משה חרל"פ, רבה של שכונת שערי חסד וראש ישיבת 'מרכז הרב' (קובץ הקהל עמ' ט):

ביחוד ראוייה ההתעוררות למצוות הקהל בעת כזאת אשר הושברנו ושתינו מכוס התרעלה כי באה עלינו חרב נוקמת ברית, קמו עלינו עריצים ופריצי חיות לקחת את נפשנו ולהשמיד את זכרנו. הנה לעומת זה אנו צריכים להוציא את הרבנו מתערה (=התורה), היא החרב פיפיות שרק על ידה הנו עושים נקמה בגוים.

מניע משמעותי נוסף שהוביל לקיום מעמד 'זכר להקהל' היה המציאות ששררה בארץ באותם הימים - הפיצול והניכור בין התושבים הוותיקים - החלוצים, לשארית הפליטה - היהודים ששרדו את התופת הנוראה ועלו מאדמת אירופה אל אדמת ארץ ישראל.

המונים רבים התכנסו בבית הכנסת 'ישורון' בירושלים, שהיווה מרכז רוחני חשוב ביישוב המתחדש, והיו עדים למעמד מרגש בו השתתפו הרבנים הראשיים דאז, אישי ציבור ונכבדי היישוב. הרב הראשי האשכנזי - הרב הרצוג, קרא את פרשת המלך מן החומש ומשם יצאו ההמונים בצעדה, כשבראשם הרבנים הראשיים, אל הכותל המערבי, שם המשיך המעמד בתפילה ובקריאת פרקי תהלים.

מעמד 'זכר להקהל' צבר תאוצה במהלך השנים ומאז ועד עתה, בכל מוצאי שנת שמיטה, מתקיים מעמד זה במעמד הרבנים הראשיים ואישי ציבור.

בשנים הראשונות שלאחר קום המדינה התקיים המעמד בכל פעם במקום אחר בירושלים, אך מאז שחרורה של העיר, בשנת התשכ"ד - 1967, הועתק מקום המעמד לרחבת הכותל המערבי.

אחד ממעמדי 'זכר להקהל' המרגשים במיוחד התקיים בשנת ה'תשמ"ח - 1988, כאשר במסגרת חגיגות שנת הארבעים למדינת ישראל הוקם מערך הסברה משמעותי שהביא לכך

זכר למעמד הקהל
הכנסת ספרי תורה לרחבת הכותל המערבי

יתקיים אי"ה:
ביום ד', י"ז תשרי, ב' דחוו"מ סוכות, תשע"ו
בשעה 17:00 ברחבת הכותל המערבי.

האם מותר לטייל בסוכות?

הרב יוסף צבי רימון

הגמרא בסוכה (כז) אומרת שהולכי דרכים פטורים מן הסוכה. מהי סיבת הפטור?

מדברי רש"י משמע שזהו פטור מיוחד: עקרונית יש לשבת בסוכה בכל ימי החג, אך התורה לא מנעה מאתנו לצאת לסחורה וכדומה.

אולם מדברי הרשב"א בתשובה (ח"ד, סימן רצ"ו) נראה שדין זה נובע מהגדרת המצווה. מצוות סוכה מחייבת אדם לגור בסוכה כדרך שהוא דר בביתו בשאר ימות השנה ("תשבו כעין תדורו"), וממילא כשם שהוא רגיל לצאת מביתו לצרכים מסוימים במהלך השנה - כך הוא יכול לצאת מסוכתו לצרכים כאלו.

יציאה לטיול בסוכות תלויה לכאורה במחלוקת זו: לפי רש"י התורה נתנה היתר מיוחד לצאת מהסוכה לסחורה וכדומה, ואולי אינה מתירה לעשות כן לצורך טיול; ואילו לפי הרשב"א מסתבר שניתן לצאת לטיול, כשם שאדם יוצא מביתו לטיול בשאר ימות השנה.

בשו"ת יחיה דעת (ח"ג, מ"ז) ובשו"ת אגרות משה (או"ח, ח"ג, צ"ג) פסקו שאין לצאת לטיול בסוכות ולאכול בו מחוץ לסוכה, כיוון שיייתכן שהתורה התירה לצאת רק לצורך משמעותי כמו סחורה. מנגד, מו"ר הרב ליכטנשטיין זצ"ל (עלון שבות 90) פסק שמותר לצאת לטיול, כיוון שדין הולכי דרכים מבוסס על "תשבו כעין תדורו", והרי אדם נוהג לטייל כל השנה.

יש להוסיף שגם אם נאמר שמותר לצאת לצורך משמעותי בלבד, ייתכן שטיול משפחתי, במיוחד בארץ ישראל, עשוי להיחשב כצורך משמעותי.

אמנם, אף שהרב ליכטנשטיין התיר לצאת לטיול מבחינה הלכתית, הוא התנגד לכך בתוקף מבחינה ערכית וחינוכית. לדבריו, "אדם מישראל צריך להיות רווי שאיפה וכמיהה למצוות

ולא ח"ו לראותן כמשא... ממנו הוא משתחרר בהזדמנות הראשונה". כך לגבי המצוות ככלל, וקל וחומר לגבי מצווה העומדת לרשותו שבוע אחד בשנה.

כך סבור גם מו"ח הרב בלומנצויג שליט"א. הוא ממשיך זאת לאדם המקבל אפשרות להיות שבוע בארמון המלך, והמלך אומר לו: "איך חייב להיות בארמון כל היום; יכול אתה להסתובב בעיר כרצונך כדרך שאתה עושה בכל השנה". כמה זמן במהלך אותו שבוע יסתובב האדם בעיר? ברור שינצל כל רגע ליהנות מזיו הארמון. כך גם בסוכה: אחת לשנה או זוכים להיות בארמון של מלך - האם נעזוב אותו כל כך בקלות?

אמנם, יש להרהר בדבר. מצד אחד, בוודאי ראוי לשהות בסוכה בכל ימי החג, לאכול בה, לנפוש בה ולנשום את אוויר השכינה. מצד שני, דווקא בסוכות הילדים בחופש, ופעמים רבות גם ההורים לוקחים חופש דווקא בחול המועד, וזהו דבר מבורך!

אם הטיול עם הילדים מתאפשר דווקא בסוכות, נראה שאפשר לטייל תוך הקפדה על הלכות סוכה בלא להזדקק לדין "הולכי דרכים":

א. דואגים שתהיה סוכה ללילה. ישנן סוכות מתקפלות שניתן לבנותן בזריזות. מאחר שיש סוכה - ניתן לישון בה בלילה ולאכול בה בערב ובבוקר.

ב. בשאר היום מותר לאכול אכילת ארעי. לא נאריך כאן בהגדרות המדויקות אלא נכתוב בקצרה: פירות, ירקות וחטיפים שאינם מזונות - מותר לאכול בכמות גדולה; בשר ודגים - לכתחילה רק באכילה ארעית ולא כארוחת צהרים; לחם או מזונות - עד כביצה. שתייה - מותרת.

מי שנוהג על פי העקרונות שהזכרנו (כשאינו יכול לטייל בזמן אחר) יש לו גם רווח מסוים בכך. באופן זה כל בני המשפחה חווים את הלכות סוכה. הם יודעים שאף שהם בטיול, הם מתאמצים לקיים הלכות סוכה: מקימים סוכה בלילה ואוכלים רק דברים מסוימים במהלך היום. יש כאן הפסד של השהייה המלאה בסוכה, אבל גם ערך מוסף אחר של חווייה הלכתית-משפחתית ושל חינוך לשמירה על רצון ה' גם כשהדבר כרוך במאמץ.

מרכז הלכה והוראה הוקם בשנת תש"ע (2010)

על ידי הרב יוסף צבי רימון,

רבה של אלון שבות דרום אשר בגוש עציון.

הרב רימון עומד בראש העמותה

והמנכ"לים המשותפים הם הרב אלי טרגין ור' קהת רענן.

חזון המרכז הוא להגיש לציבור את עולם ההלכה בצורה נעימה וידידותית, ועם זאת עמוקה, רצינית ומחויבת למציאות המודרנית.

המרכז פועל במישורים שונים להנגשת עולם התורה וההלכה לעם ישראל על כל רבדיו, בגילאים שונים וברמות ידע שונות, בארץ ובח"ל.

שמיני עצרת - חג בפני עצמו?

הרב יוסף צבי רימון

האם שמיני עצרת הוא חלק מסוכות או חג נפרד?

בכמה מקומות בש"ס (סוכה מז-מח. ועוד) נאמר ששמיני עצרת נחשב כרגל בפני עצמו לעניין שישה דברים, שסימנם בראשי תיבות **פז"ר קש"ב**:

פיס - קרבנות חג הסוכות התחלקו בין כל משמרות הכהונה, ואילו קרבנות שמיני עצרת הוקרבו על ידי משמר אחד שנקבע בגורל.

זמן - בשמיני עצרת מברכים 'שהחיינו'.

רגל - מצוות חג הסוכות (סוכה וארבעת המינים) אינן נוהגות בשמיני עצרת (רש"י, ויש המפרשים אחרת).

קרבן - מניין הקרבנות של שמיני עצרת שונה מזה של סוכות.

שיר - בשמיני עצרת אמרו הלויים 'שיר של יום' שונה מזה של סוכות.

ברכה - בשמיני עצרת אומרים בתפילה ובברכת המזון "את יום שמיני, חג העצרת הזה" (רש"י בפיורשו הראשון).

לכאורה נראה מכאן כי שמיני עצרת הוא חג בפני עצמו ואינו חלק מסוכות. אולם הדבר אינו כה פשוט: ראשית, אם זהו רגל בפני עצמו נמצא שישנם ארבעה רגלים, והרי התורה אומרת "שְׁלֹשׁ רָגְלִים פָּחַג לִי בַּשָּׁנָה" (שמות כ"ג, יד). שנית, במקורות רבים במשנה ובגמרא מכונה שמיני עצרת "יום טוב האחרון של חג" (משנה בתענית א'; א; ב', ו ועוד), ומשמע שהוא חלק מחג הסוכות.

גם בתורה מעמד שמיני עצרת אינו ברור. בפרשת אמור (ויקרא כ"ג) ובפרשת פינחס (במדבר כ"ט) נאמר ששמיני עצרת חל "**בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי**", אך גם נאמר שחג הסוכות נמשך **שבעה ימים** בלבד. משמע ששמיני עצרת מחובר לסוכות אך אינו חלק ממנו. בפרשת ראה (דברים ט"ז) שמיני עצרת אינו נזכר כלל.

הרב סולוביצ'יק (מובא בהררי קדם, סימן קנ"א) ראה בנקודה זו את המפתח להבנת מעמדו של שמיני עצרת: לעניין איסור המלאכה הנזכר בפרשת אמור ולעניין הקרבנות הנזכרים בפרשת פינחס - שמיני עצרת נחשב רגל בפני עצמו. לעומת זאת, לעניין המצוות הנזכרות בפרשת ראה: עלייה לרגל, עולת ראייה, קרבן חגיגה ושמחה - שמיני עצרת הוא חלק מסוכות. לכן מי שלא הביא עולת ראייה או קרבן חגיגה בסוכות יכול להביאם בשמיני עצרת (משנה חגיגה א', ו). מעניין הדבר שגם מצוות שמחה אינה מופיעה בתורה בפירוש בנוגע לשמיני עצרת אלא נלמדת מסוכות. לגבי סוכות נאמר "וְהֵייתָ אִךְ שְׂמַחַת" (דברים ט"ז, טו), ודרשו חז"ל (פסחים ע"א): "לרבות ליל יום טוב האחרון לשמחה". לימוד זה נראה תמוה, שכן בדרך כלל המילה "אך" באה **למעט** - כיצד ניתן ללמוד ממנה **לרבות** את שמיני עצרת? **הגר"א** מבאר (מובא בתורה תמימה, דברים שם) **שכל המצוות של סוכות התמעטו משמיני עצרת, ונשארה רק השמחה** - "וְהֵייתָ אִךְ שְׂמַחַת". לפי זה, **השמחה של שמיני עצרת היא חלק משמחת הסוכות**.

נקודה זו יכולה לשפוך אור על משמעות היום. בכל חג ישנן מצוות מעשיות המיוחדות לאותו חג: שופר בראש השנה, צום ביום כיפור, סוכה וארבעת המינים בסוכות ומצה בפסח, ואילו בשמיני עצרת (ובשבועות) אין מצוות מעשיות. קשה מאוד לחגוג ללא מעשה הלכתי המעניק את המשמעות והסמל ליום כולו. לכן, **אך ששמיני עצרת הוא חג בפני עצמו, ניתן לחגוג אותו ולשמחו בו רק בתוך המשך לחג הסוכות. רק מתוך העוצמה של סוכות ניתן להגיע לחג ללא מצוות מעשיות**.

שמיני עצרת מהווה סיום לא רק לסוכות אלא לכל חגי תשרי. בימים אלו אנו עוברים מהלך חשוב מאוד. בראש השנה אנו מכירים במלכות ה' בעולם. ביום הכיפורים אנו הופכים למלאכים, מתוודים על חטאינו ומגיעים לתובנות מיוחדות על תפקידנו בעולם. בסוכות אנו נכנסים לסוכה ומעבירים את העוצמה הרוחנית של הימים הנוראים לתוך החיים המעשיים, לתוך מסגרת של אכילה, שתייה ושמחה.

כעת הגיע הזמן **לעצור** ("עֲצַרְתָּ"). כעת אין מצוות מעשיות כיוון שצריכים לחשוב, לעכל, **לקלוט את כל עוצמת הימים הנוראים**. כבר אי אפשר להכיל יותר עוצמות. עלינו לעצור ולהפנים את העוצמות שכבר ספגנו. בשמיני עצרת אין סמלים ומצוות מעשיות. יש מפגש אינטימי עם הקב"ה, מפגש סיכום. במפגש זה אנו שמחים על העוצמה שאליה הגענו וחושבים כיצד ליישם אותה בחיינו השגורתיים, המתחילים למחרת שמיני עצרת.

בתקופת הגאונים התחבר יום שמחת תורה עם שמיני עצרת. שמיני עצרת הפך ליום של ריקודים עם התורה ולכאורה איבד את משמעותו המקורית. אולם האמת היא שהגאונים רק גילו לנו את מהותו של היום. העוצמה הרוחנית שאליה הגענו ביום זה מאפשרת לנו לשמוח בה' בצורה ישירה, לרקוד ולשמוח עם התורה ללא כל אמצעים. זוהי שמחה מיוחדת של בעלי תשובה. לאחר הניקיון של ראש השנה ויום הכיפורים אנו יכולים להתחבר לקב"ה בריקוד, בחיבוק, בקשר ישיר ללא חציצה. עלינו **להשקיע ביום זה בריקוד ובשירה, להפנים את העוצמה שקיבלנו בימים הנוראים ולחשוב כיצד נצליח ליישם את הדברים במהלך השנה**.

ילדים,

אילו אורחים יתארחו אצלכם בחג?
האם תרצו להזמין מישהו מיוחד?

1. ירד גשם בלילה הראשון - האם מותר לאכול מחוץ לסוכה?

פינות הלכתיות: הרב דניאל פליישמן, צוות בית ההוראה

הגמרא (סוכה ד:). לומדת מפסוק שיש חובה לאכול בסוכה בליל החג הראשון, בעוד בבוקרו של החג ובשאר ימות החג - אם רצה אוכל, ואם לאו אינו חייב לאכול. לכן חובה לאכול בלילה הראשון כזית פת בסוכה (שולחן ערוך תרלט, ג), וטוב להחמיר ולאכול כביצה (משנה ברוהר שם, ס"ק כב).

לדעת **התוספות** (סוכה שם ד"ה אי) **והרשב"א** (ברכות מט: ד"ה תפלה), אכן הדין כפשטות הגמרא, שחייבים לאכול לחם בסוכה רק בסעודת ליל החג, ואילו ביום אין חובה לאכול פת. אולם **הרא"ש** (ברכות ז, כג) סבור שיש חובה לאכול לחם בכל אחת מסעודות יום טוב מצד דיני יום טוב, ולכן בפועל חייבים לאכול בסוכה הן בליל החג והן ביומו. לכן מסביר הרא"ש שהלימוד המיוחד המיוחד מהפסוק ביחס לליל החג משמעו שאף שבכל החג המצטער פטור מן הסוכה, בלילה הראשון גם המצטער חייב לאכול כזית פת בסוכה כדי לקיים את המצווה, וכך פוסק **הרמ"א** (תרלט, ה).

למעשה, אם יורד גשם בלילה הראשון, ראוי להמתין מעט, שמא ייפסק הגשם (משנה ברוהר ס"ק לה, ושער הציון ס"ק טו). אם לא פסקו הגשמים, יש לקדש בסוכה ולאכול בה כזית פת אך על פי שיווד גשם, ורק אחר כך אפשר להיכנס ולאכול בבית (ולדעת הרב **עובדיה יוסף** (חזון עובדיה סוכות, עמ' קכב) יכול לקדש ולאכול בביתו ולא בסוכה). עם זאת, במקרה כזה אין לברך "לישב בסוכה", כיוון שלדעת ראשונים רבים גם בלילה הראשון המצטער מן הסוכה פטור, וספק ברכות להקל (משנה ברוהר שם). אם לפני שהלך לישון פסקו הגשמים, יחזור ויאכל בסוכה לחם מעט יותר מכביצה ויברך "לישב בסוכה" (משנה ברוהר ס"ק לו).

ילדים,
האם גם אתם צריכים להתגבר לעתים
על קשיים? כיצד אתם עושים זאת?

2. מדוע מזמינים אושפיזין לסוכה?

מקור מנהג הזמנת האושפיזין הוא בזוהר הקדוש (אמור, קג), שם מסופר שכאשר רב המנונא סבא היה נכנס לסוכה היה שמח מאוד, ולפני שהיה נכנס לסוכה היה עומד על הפתח מבחוח ואומר: "זמין את האושפיזין".

ההסבר הפשוט למנהג זה הוא שהזמנת האושפיזין, אבות העולם, היא רמז לפתיחת הסוכה שלנו לאורחים ולעניים. מצווה זו היא חלק ממצוות שמחת החג ("ושמחת בחגך"), וכפי שכותרת הרמב"ם (יום טוב ו, י) שהשמחה העיקרית היא בדאגה לאורחים ולעניים. ייתכן גם שדווקא בחג שבו אנו חוגגים את אסיפת היבול, ומרגישים את השפע הגדול שהקב"ה משפיע עליו, אנו צריכים להקפיד גם על נתינה לאחרים (בדומה למתנות עניים שניתנות בשלבי איסוף היבול השונים), ולכן דווקא בחג סוכות אנו מדגישים את הזמנת האורחים לסוכה (בהמשך דברי הזוהר (שם קד) מודגשת החובה לדאוג לעניים בסוכות).

אולם מתחילת דברי הזוהר נראה שלא אנו אלו ש"דואגים" לאושפיזין, אלא האושפיזין באים לחזק אותנו: "בשעה שהאדם יושב בצל האמונה (=הסוכה), השכינה פורסת כנפיה עליו מלמעלה, ואברהם וחמשת הצדיקים דודו באים לגור עמו" (זוהר שם, מתרגם).

מדוע אנו צריכים חיזוק מן האושפיזין? לאחר יום הכיפורים, שבו התכפרו עונותינו, אנו יוצאים בחג סוכות לדרך חדשה - "ראשון לחשבון עונות" (תחומא אמור, לו). בזמן זה אנו מלאי הרהורים ומחשבות: כיצד נצליח להכניס את עוצמתם של הימים הנוראים ואת השינויים שאנו רוצים לעבור, אל תוך מסגרת החיים הטבעיים?

את התשובה לכך נלמד מאבות האומה, גדולי העולם, שהיו ענקיים ברוחם, אך ידעו כיצד להכניס את הקדושה אל תוך המציאות, כל אחד בדרכו שלו. כל אחד מן האושפיזין, בהנהגתו המיוחדת, מלמד אותנו דרך נוספת כיצד להביא את קדושת הימים הנוראים ואת עוצמתם אל תוך חיינו!

ילדים,

איצד אתם מתמודדים עם חברים ששונים מכם?

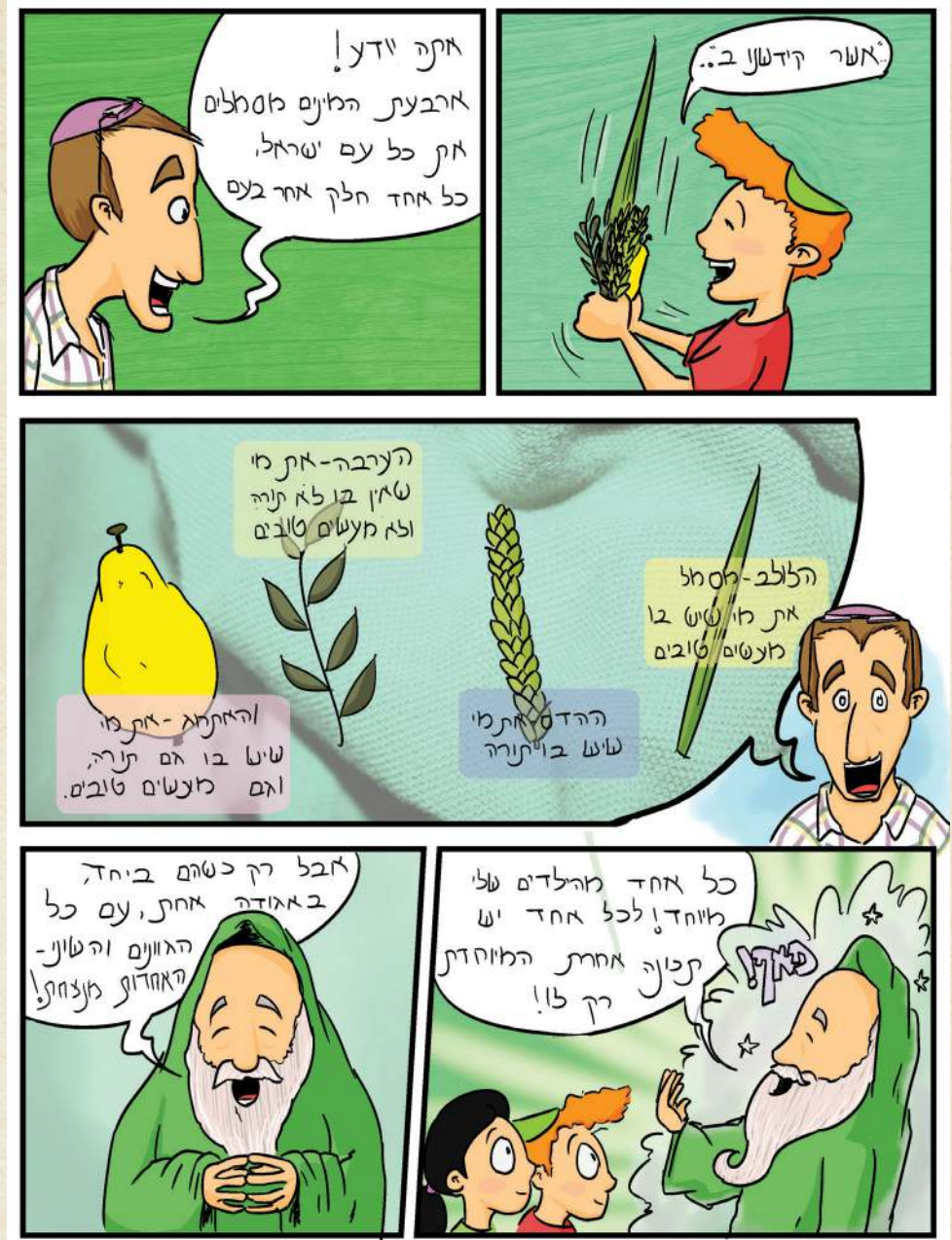
3. מתי מברכים "לישב בסוכה"?

הברייתא (סוכה מו.) מתארת מתי מברכים "לישב בסוכה": "נכנס לישב בה, אומר: אשר קידשנו במצוותיו וציוונו לישב בסוכה". **הרמב"ם** (סוכה נ, יג) הבין את הברייתא כפשוטה, שכל מי שנכנס לסוכה צריך לברך, ויותר מכך - "לישב" היינו ישיבה ממש, ומכאן שצריך לומר את הברכה בעמידה ומיד לאחר מכן להתיישב ("עובר לעשייתן"). ראשונים אחרים חולקים על הרמב"ם משני כיוונים: א. אמנם הברכה היא על הכניסה לסוכה, אך גם אם כבר התיישב בסוכה יכול לברך, כיוון שמדובר במצווה מתמשכת (רא"ש סוכה ד, ג). ב. הברכה מתייחסת דווקא לאכילה בסוכה ולא לעצם הכניסה לסוכה (ראב"ד שם; רבנו תם, הובא ברא"ש שם).

השולחן ערוך (תורמג, ב) פסק כדעת הרמב"ם, שמברך בעמידה ואחר כך יושב, וכן דעת **הגר"א** (שם), אולם **הרמ"א** (שם) פסק כדעת הרא"ש, שניתן לברך בישיבה, משום שלדעתו עיקר הברכה היא על האכילה (משנה ברורה שם, ס"ק ה).

לכאורה, לפי פסיקת השולחן ערוך צריך לברך "לישב בסוכה" מיד עם הכניסה לסוכה, וכן דעת **הגר"א** (תרלט, ה). אולם השולחן ערוך והרמ"א (תרלט, ה) מסכימים שמנהג העולם לברך רק לפני האכילה, כדעת הרא"ש, וכך פוסק **המשנה ברורה** (ס"ק מו). מי שנכנס לסוכה ולא מתכוון לאכול בה כלל עד שיצא, לדעת המשנה ברורה (ס"ק מה) יברך כבר בכניסתו "לישב בסוכה" (אפילו לשיטת הרמ"א), אולם המנהג הרווח הוא שאין מברכים (ערוך השולחן שם, כח; בן איש חי האדוני, ח).

על איזו אכילה מברכים? כאשר אוכלים פת בשיעור כביצה או שקובעים סעודה על מזונות, חייבים מעיקר הדין לאכול בסוכה, ולכן ברור שמברכים "לישב בסוכה". **המשנה ברורה** (שם, ס"ק טו) כותב שמנהג העולם לברך גם כאשר אוכלים שיעור של כביצה ממיני מאפה (אך כשלא קבע עליהם סעודה), וראוי שישהה מעט בסוכה אחרי האכילה. אך מנהג הספרדים לברך רק אם אוכל מיני מאפה בשיעור שלוש ביצים (חזון עובדיה סוכות, עמ' קלד) או ארבע ביצים (הרב מרדכי אליהו, קיצור שולחן ערוך קלה, הערה ח).

ילדים, אילו רעשים ייחודיים ניתן לשמוע במהלך הישיבה בסוכה?

4. האם מותר לשבת תחת קישוטי הסוכה?

בגמרא (סוכה י: מובא, שמותר לשבת תחת נוי הסוכה (הקישוטים התלויים בסכך) כל זמן שהם נמצאים תוך ארבעה טפחים (32 ס"מ) לסכך, משום שנוי הסוכה בטל כלפי הסוכה ואינו חוצץ בין היושב בסוכה ובין הסכך (ריטב"א שם י"ד"ה גמרא). האמוראים נחלקו האם הקישוטים בטלים לסכך גם כאשר הם רחוקים מהסכך יותר מארבעה טפחים, ולהלכה נפסק שקישוטים שרחוקים מהסכך יותר מארבעה טפחים דינם כסכך פסול (שולחן ערוך תרנז, ד).

מה עושים כאשר יש סכך פסול באמצע הסוכה? אם הסכך הפסול רחב יותר מארבעה טפחים, אין לשבת תחתיו ובמצבים מסוימים הוא אף עלול לפסול את הסוכה כולה (שולחן ערוך תרלב, א; משנה ברורה ס"ק ב' וס"ק טז). לאור זאת כותב המהרי"ל (הלכות סוכות, ג) שיש להימנע לחלוטין מתליית נוי סוכה במרחק של יותר מארבעה טפחים מן הסכך, שמא קישוט מסוים יהיה רחב מדי ויפסול את הסוכה, וכך יש לנהוג לכתחילה (רמ"א תרנז, ד). יש שמקלים בקישוט שמתחיל סמוך לסכך (כגון שרשרת וכדומה) ומשתלשל אל למטה מארבעה טפחים (עיני חזון עובדיה עמ' עו).

מי שבכל זאת תלה קישוט במרחק של יותר מארבעה טפחים מן הסכך, והקישוט רחב פחות מארבעה טפחים - סוכתו כשרה, אך אין לשבת תחת הקישוט, אלא אם רחבו הוא פחות משלושה טפחים (24 ס"מ) (משנה ברורה תרלב, ס"ק ג).

ילדים,
מהו הקישוט האהוב עליכם
בסוכה?

5. זכר ליציאת מצרים

הטור (תרכה) פותח את הלכות סוכה בצורה לא אופיינית, ומסביר את הקשר שבין חג סוכות ובין יציאת מצרים: תלה הכתוב מצות סוכה ביציאת מצרים, וכן הרבה מצות, לפי שהוא דבר שראינו בעינינו ובאזנינו שמענו ואין אדם יכול להכחישנו, והיא המורה על אמיתות מציאות הבורא יתעלה, שהוא ברא הכל לרצונו, והוא אשר לו הכח והממשלה והיכולת בעליונים ובתחתונים לעשות בהן כרצונו... כאשר עשה עמו בהוציא אותנו מארץ מצרים באותות ובמופתים. והסוכות שאומר הכתוב שהושיבנו בהם הם עניי כבודו שהקיפין בהם לבל יכה בהם שרב ושמש, ודוגמא לזה צונו לעשות סוכות כדי שנזכור נפלאותיו ונוראותיו.

הב"ח (שם, א) עומד על כך שהטור חורג בפתיחה זו מדרכו העקרונית, שהיא להורות הלכה ולא לבאר את הפסוקים או את מטרות החגים. לכך הוא מוסיף את העובדה שבניגוד למצוות רבות, שמטרתן אינה מוסברת בפסוקי התורה, לגבי חג סוכות מפורש בפסוקים שהמטרה היא "למען ידעו דרתיכם כי בסכות הושבתי את בני ישראל" (ויקרא כ"ג, מג).

לאור זאת הוא מחדש שבכל המצוות די בכך שעושה המצווה יתכוון במעשיו לשם קיום המצווה, אולם במצוות סוכה עליו להתכוון גם לטעם המיוחד של המצווה - זכרון יציאת מצרים, ורק מי שמתכוון בשיבתו בסוכה לזכור את יציאת מצרים - יוצא ידי חובת המצווה. (וכעין זה כתב גם לגבי טעמי מצוות ציצית ותפילין).

למעשה, לכתחילה יש להתכוון בעת הישיבה בסוכה לכך שהמצווה היא זכר ליציאת מצרים, אולם בדיעבד גם מי שלא התכוון לטעם המיוחד של המצווה יוצא ידי חובתו (משנה ברורה תרכה, ס"ק א).

ילדים,
מה אתם חולמים לעשות
כשתהיו גדולים?

6. קדושת שביעית בארבעת המינים

האם יש קדושת שביעית בארבעת המינים? **באתרוג**, שהוא פרי מאכל, ברור שיש קדושת שביעית, אולם נחלקו הראשונים האם קדושתו נקבעת לפי זמן החנטה, כשאר הפירות (רוב הראשונים), או לפי זמן הקטיף, כדון ירקות (רמב"ם מעשר שני א, ה). מעיקר הדין ההלכה כדעת רוב הראשונים, שהקדושה נקבעת לפי החנטה (חזון איש שביעית ד, י), ולכן אתרוגים שמשמשים לארבעת המינים מיד לאחר שנת השמיטה, קדושים בקדושת שביעית (כאשר קונים אתרוג עם הכשר, מן הסתם ההכשר יתייחס גם לקדושת שביעית). המשמעות המעשית לכך היא שצריך לקנות את האתרוג על ידי "אוצר בית דין", ולאחר חג הסוכות יש לנהוג בו כדון פירות הקדושים בקדושת שביעית.

לולב: בגמרא (סוכה לט:) מבואר שיש קדושת שביעית בלולב. טעם הדבר מבואר **ברש"י** (מ. ד"ה יצאו): בלולב ישנו שימוש בכך שניתן לטאטא בו את הבית (ו"הנאתו וביעורו שוים"). ואולם, **הרמב"ם** השמיט דין זה, ובפירוש המשניות (סוכה ג, ט) אף כתב במפורש שאין קדושת שביעית בלולב. כיום ברור שאין קדושת שביעית בלולבים, כיוון שלא משתמשים בלולבים עבור טאטוא הרצפה (מנחת שלמה א, נא; שבט הלוי א, קפא), ולכן ניתן לקטוף ולמכור אותם כרגיל.

הדסים: הירושלמי (שביעית ד, א) הסתפק האם יש קדושת שביעית בבשמים, ונטיית האחרונים להחמיר בכך, ולכן לכאורה יש קדושת שביעית בהדס. אך מכיוון שההדסים שבארבעת המינים לא מיועדים לריח אלא לקיום המצווה, מעיקר הדין אין בהם קדושת שביעית (מנחת יצחק ו, קל). עם זאת, יש מחמירים וסוברים שאכן יש קדושת שביעית בהדסים (ארחות רבינו ב, ע"מ שכת, סוכך נהג החזון איש).

ערבות: לכל הדעות אין קדושת שביעית בערבות, ולכן מותר לקטוף ולמכור אותן כרגיל.

ילדים,

מהו השיר האהוב עליכם בחג הסוכות?

7. מה עושים עם ארבעת המינים אחרי סוכות?

מה ניתן ומה ראוי לעשות בארבעת המינים (שאין בהם קדושת שביעית), לאחר ששימשו אותנו לקיום המצווה במהלך חג הסוכות? במהלך החג עצמו, ארבעת המינים "מוקצים למצוות", ולכן אסור להשתמש בהם שלא לצורך קיום מצוות ארבעת המינים (שולחן ערוך תרג, א; תרסה, א).

אולם הגמרא (מגילה כו:) אומרת: "תשמישי מצוה נזרקין, תשמישי קדושה נגזזין. ואלו הן תשמישי מצוה: סוכה, לולב, שופר, ציצית", וכך נפסק **בשולחן ערוך** (אורח חיים כא, א). קדושתם של תשמישי מצווה - ובכלל זה ארבעת המינים - איננה קדושה עצמית אלא תלויה במעשה המצווה, ולכן מרגע שהסתיימה המצווה, פקעה קדושתם (שו"ת בית הלוי א, הקדמה ד"ה מסכת). לפיכך, מעיקר הדיון, מותר לזרוק לפח את ארבעת המינים לאחר החג (כאמור, בתנאי שאין בהם קדושת שביעית).

למרות זאת, **הכלבו** (לא, ד"ה וכל הנעשה) **והאור זרוע** (ב, שפ"ו) כותבים שאמנם לא צריך לגנוז תשמישי מצווה, אולם אין לנהוג בהם מנהג ביזיון, מפני שאין בכך כבוד למצווה שנעשתה בהם (ט"ו כא, ס"ק ב), וכך פוסקים **השולחן ערוך** (תרוסד, ח) **והרמ"א** (כא, א). לכן, אין להשליך את ארבעת המינים לאשפה דרך ביזיון, אך ניתן להניחם באשפה בתוך הנרתיק וכדומה.

יש הנוהגים לשמור את ארבעת המינים כדי להסתייע בהם בקיום מצווה נוספת, כגון הסקת עצים לאפיית מצות או לביעור חמץ (מהרי"ל הלכות סוכות, ט; רמ"א תרוסד, ט), וכן לסגולה לשמירה מפני מזיקים (כף החיים תרוסד, ס"ק ט). יש שמכינים מהאתרוג ריבה שתיאכל בסדר ליל ט"ו בשבט (כף החיים שם).

מפעילויות מרכז הלכה והוראה

ספרי הלכה (בעברית ובאנגלית)

17 ספרים של הרב רימון בשיטתו הייחודית - הלכה ממקורה (שמיטה, צבא, ברכת המזון ועוד).

6 ספרים של רבני המרכז (תפילה כמכשג, כי בא אורח ועוד).

בית הוראה

ייעוץ הלכתי לרבנים ולגופים גדולים בארץ ובחו"ל, ע"י צוות רבנים בעלי ידע רחב ונעימות מיוחדת.

ספרי לימוד בתושב"ע לבתי ספר בארץ בעולם

14 ספרי לימוד בעברית המהווים חלק מתוכנית הלימודים של משרד החינוך, לבתי ספר יסודיים ובתיכונים.

3 ספרי הלכה באנגלית שהוטמעו במעל 20 בתי ספר בארה"ב, אוסטרליה ודרום אפריקה.

230 קהילות דוברי ספרדית ופורטוגזית ברחבי העולם מקבלות חומרי לימוד, ליווי וייעוץ במסגרת פרויקט "סנטרו קהילה".

שיחות ושיעורים

- אלפי שיחות של הרב רימון ורבני המרכז לקהילות ובתי ספר ברחבי הארץ.
- סרטונים קצרים בנושאים שונים בהלכה, על ידי הרב רימון.
- כוללים: כולל למבוגרים המתקיים בכל יום באלון שבות (כ-35 אנשים), כולל יום שיעור ללימוד תנ"ך והלכה (מאות אנשים), כולל בלוד להכשרת רבני קהילה (כ-15 אנשים).

פרויקטים מיוחדים

- מרכז מבקרים 'שנת האדמה': בפארק החווייתי והאינטראקטיבי שהוקם השנה בשיתוף המשרד לשירותי דת, בגן הבוטני בגבעת רם בירושלים, נפגש הציבור הרחב עם מושגי השמיטה, הן בפן ההלכתי-תורני והן בפן החברתי-ערכי.
- קיץ 38: לימוד משניות מסכת ראש השנה, בשיטה מיוחדת, על ידי סרטונים ששודרו באתרי אינטרנט שונים, בהשתתפות אלפי ילדים.

הלימוד לעילוי נשמת:

ר' טוביה ב"ר משה הלוי בלום ז"ל שזכה לקיים מצוות סוכה בארץ ישראל רבקה בת חיה ובנם שאול (בלומנקרנץ) הי"ד שניספו בטרבלניקה